

Eszényi József őrnagy, főiskolai adjunktus:

A SZOCIOLÓGIA OKTATÁS NÉHÁNY TAPASZTALATA

A KILLIÁN GYÜRGY REPÜLŐ MŰSZAKI FŐISKOLÁN

A szociológiát a szakmai tárgyakhoz, de más társadalomtudományi kurzusukhoz képest is viszonylag alacsony óraszámokban oktatjuk. Ezért az oktatás tematikája és programja meglehetősen sűrített, következetesen az oktatás menete igen intenzív. Ez a tény két dolgot takar. Egyrészt a szociológia tárgyból tartott előadások és szemináriumok átfogó, integráló jellegűek, azaz csupán a legalapvetőbb tényeket és összefüggéseket tartalmazzák. Másrészt hangsúlyos szerep jut a hallgatók önképzésének. Csak intenzív egyéni tanulással lehet - az adott lehetőségekhez mérten - teljes a szociológiai ismeretek elsajátítása.

A hallgatók a 30 órás kurzus folyamán sok és fontos ismeretet szereznek a társadalom rétegződéséről, a társadalmi mobilitásról, a korai és felnőttkori szocializációról, csoportelméleti kérdésekről. Megismerkednek olyan alapfogalmakkal, mint érdek, érték, szükséglet, előítélet, attitűd, életmód és végül, de nem utolsósorban, a katonai szervezet sajátosságait is érintik. Teljesen hiányoznak azonban a tematikából a szocializáció folyamatának zavarai és ennek okai, a deviancia megjelenési formái, a hadsereg hatása a devianciára. A mai magyar társadalom helyzetképehez szorosan hozzátartozik - véleményünk szerint - a társadalmi beilleszkedési zavarok helyzete, tendenciái, a kutatások iránya és eredményei, a társadalom - és perzeze abban a hadsereg - erőfejlesztései e jelenségek csökkentése érdekében.

Szükségesnek látjuk a tematika bővítését még a következő témákkal:

- Nevelésszociológia;
- Családszociológia;
- Ifjúságszociológia.

A szociológia empirikus tudomány, legalábbis benne rendkívül szoros kapcsolatban van az empiria és az elmélet. Ez azt eredményezi, hogy a szociológiai kutatásuk révén a társadalomról, a társadalmi folyamatokról és jelenségekről szerzett friss ismeretek kerülnek be az oktatásba. Ez a tény egyrészt nehezebbé teszi, másrészt megkönnyíti a szociológiai ismeretek elsajátítását. A "szociológiai tudás" nehézségét az jelenti, hogy éppen az aktuális, a "nap" tudományos eredményekre támaszkodva a szociológia nem minden esetben operálhat kidolgozott, megalapozott és leülepedett, hosszú távú elméletekkel. A más társadalumtudományi tárgyakból elsajátított elméletekbe -, amelyek többnyire történeti - társadalmi, illetve természeti-társadalmi jellegűek, következőképpen globális emberi és társadalmi kérdésekről szólnak - gyakran nehezen illeszthetők a mindennapi társadalom aktuálisan konkrét jelenségei, tényei. Ezért (is) van az, hogy a szociológia eszköztárában elsősorban közép-, illetve rövid távú elméletek találhatók.

Éppen a konkrét társadalmi gyakorlatához való kötöttség miatt, a saját tapasztalatok, élmények, a mindennapi tudat ismeretelemei révén könnyebb eligazodni a szociológia által felvetett tudományos problémákban. A szociológiának többnyire alacsonyabb az absztrakciós szintje, mint más társadalumtudományoknak. A mindennapok világában mozgó, minimális érdeklődési szinttel és rendszerező képességgel rendelkező ember eleve meglehetősen biztos ismeretbázist tudhat magáénak, amely alapul szolgálhat tudományos rendező elvek szerint szervezett ismeretek viszonylag problémamentes elsajátításához.

Az oktatás folyamán az érdeklődés szintje azt mutatta, hogy sikerült felismertetni annak fontosságát, hogy a szociológiai ismeretek elsajátításával olyan konkrét, viszonylag könnyen kezelhető eszköztár birtokába juthatnak, aminek segítségével feladataik végrehajtásának eredményességét fokozni lehet. Kedvező hatással volt az oktatásra az elmúlt időszak politikai aktivitása ösztársadalmi szinten, ami segítette a hallgatók problémáérzékenységének fokozódását, vitakedvét, különösen a társadalmi struktúra vagy az intézményrendszer kérdéseinek tárgyalása

során. Nagy érdeklődést tanúsítottak a politikai intézményrendszer működésének általános törvényszerűségei iránt a tapasztalatok feldolgozó-sakur.

Az új képzési rendszerben a szociológia a negyedik félévben kapott helyet. A tananyag oktatását és elsajátíttatását ez nem kis mértékben nehezítette azért, hogy kevésbé lehetett támaszkodni a társadalomtudományi tárgyak ismeretanyagára.

A szociológia, mint minden más szakdiszciplína, sajátos kategória-rendszerrel rendelkezik. A szociológiai "terminus technikus"-ok a köznap nyelvben is egyre gyakrabban és egyre szélesebb körben fordulnak elő. Ez megteremtí annak esélyét, hogy a hallgatók már a szociológia tantárgy oktatása előtt bizonyos jártasságra tegyenek szert a szakkategóriák értelmezésében és használatában. Az oktatás során általában nem okoz gondot olyan fogalmak megértése, mint pl. "hátrányos helyzet", "legitimáció", "tömegkommunikáció", "manifeszt", "látens" stb., hiszen ezek és más kategóriák köznap nyelvben, de mindenekeelőtt a zsurnalisztika nyelvhasználatában egyre gyakrabban fordulnak elő.

Semináriumokon a legfrissebb szakcikkekkel vitaindító hallgatói referátumok kerültek bemutatásra, melyek jól szolgálták a hallgatók aktivizálását és az új tudományos eredmények beépítését a tananyagba.

Az előadásokra, illetve szemináriumokra szemléltetés céljából mindig elkészítettük a legújabb kutatások számszerűsített tényeit táblázatosan, írásvetítő fóliákra. Ezek bemutatásával, magyarázatával tanulják meg a hallgatók a statisztikai adatokban rejlő releváns összefüggések és tendenciák felismerését.

A tananyag befogadásának mércéje a beszámolókon nyújtott teljesítmény. Jól nyomon követhető transzfer hatás azon hallgatók esetében, akik az előző három félév alatt a társadalomtudományi tárgyakból jó eredményeket értek el. Körükben a szociológia kevert és elfogadott. Ők

már a kurzus során minden kétséget kizáróan bizonyítják szociológiai ismereteik magas színvonalát, összegző és rendszerező képességük kvalitásait. Ezen hallgatóknak megajánlottuk a beszámolót, hiszen számukra a beszámoló elvesztette funkcióját.

A beszámolón mutatott felkészültség fontos ismérve, hogy a tárgy-szerű tudás mellett milyen mértékben és milyen mélységben képes szociológiai gondolkodásmódra a vizsgázó. Az ilyen típusú szemlélet kialakítása a szociológia oktatásának egyik legfontosabb feladata.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a hallgatók többségének nem okoz gondot a szociológia beszámolóra való felkészülés, illetve az elsajátított ismeretekből való beszámolás.

A tanuláshoz való hozzáállást kedvezőtlenül befolyásolja, hogy a végső számonkérés ("csak" beszámoló) háromfokozatú értékelést kap, és ez nem számít be a tanulmányi átlagba. Negatív hatású az a tény is, hogy e tantárgyból nem írható szakdolgozat, pedig sok érdeklődést kiváltó témajánlatunk lenne, és a hallgatók részéről is több ilyen irányú kérés érkezett.

A jelenleg alkalmazott tankönyv egyes elemei elavultak, így csak a folyamatos korrekciókkal alkalmas a hallgatók önképzésének alapjaként. Szükséges lenne új tankönyv írása és kibocsátása, a fentebb leírt tematikai javaslatok figyelembevételével.

Szükségesnek látjuk továbbá az óraszám növelését és a beszámoló helyett kollokviumi számonkérési forma bevezetését.